

Vergaderjaar 2007–2008

21 501-30

Raad voor Concurrentievermogen

Nr. 187

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 2 juli 2008

Mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bied ik u hierbij het verslag aan van de Raad voor Concurrentievermogen van 29 en 30 mei jongstleden. Nederland werd op 29 mei vertegenwoordigd door de Minister van Economische Zaken. Op 30 mei werd Nederland vertegenwoordigd door de plaatsvervangend Permanent Vertegenwoordiger bij de EU.

Tijdens het deel over industrie en interne markt nam de Raad conclusies aan over concurrentievermogen en innovatie. Tevens nam de Raad conclusies aan over de tweede herziening betere regelgeving. Tenslotte wisselde de Raad van gedachten over een uniform stelsel van octrooi-bescherming en geschilbeslechting.

Tijdens het onderzoekgedeelte is met name gesproken over de Europese Onderzoeksruijme en is het gezamenlijke technologie initiatief voor brandstofcellen en waterstof aangenomen. Daarnaast is een resolutie aangenomen over het beheer van intellectueel eigendom in kennisoverdracht en zijn conclusies aangenomen over regionale aspecten van onderzoeksinfrastructuren en gezinsvriendelijke wetenschappelijke loopbanen.

De zetelkeuze is op 30 mei niet aan de orde gekomen tijdens de formele zitting, aangezien tijdens informeel overleg geen consensus hierover kon worden bereikt. Op 18 juni is wel overeenstemming bereikt en is tijdens een intergouvernementele conferentie de zetel van het EIT toegewezen aan Boedapest.

Een uitgebreid verslag van de Raad vindt u in de bijlage bij deze brief.

De eerstvolgende bijeenkomst is een informele Raad voor Concurrentievermogen op 16–18 juli in Frankrijk. De eerstvolgende formele Raad vindt plaats op 25 en 26 september in Brussel.

De minister van Economische Zaken,
M. J. A. van der Hoeven

VERSLAG RAAD VOOR CONCURRENTIEVERMOGEN 29 EN 30 MEI

Een nieuwe impuls voor concurrentiekracht en innovatie

Raadsconclusies

De Raad heeft integrale conclusies aangenomen over een pakket aan mededelingen gericht op de versterking van het concurrentie- en innovatievermogen in Europa.

Tijdens zijn inleiding ging Commissaris Verheugen in op drie onderwerpen uit de conclusies, namelijk lead-markets, «*carbon leakage*» en de defensie-industrie. Bij de verdere ontwikkeling van lead-markets achtte hij de commitment van lidstaten van groot belang. De lidstaten zouden met name het contact moeten stimuleren tussen de stakeholders bij de verschillende lead-market, zoals kennisinstellingen, aanbestedende diensten en bedrijven. In het kader van het klimaat- en energiepakket gaf hij aan veel belang te hechten aan het voorkomen van «*carbon leakage*» bij de implementatie van de doelen op energie, klimaat en milieugebied. Hiervoor is het noodzakelijk om zo spoedig mogelijk juridische zekerheid te bieden over de te nemen maatregelen zodat de industrie de tijd heeft zich daaraan aan te passen. Voor de defensie-industrie gaf hij aan zeer tevreden te zijn met de specifieke paragraaf over de Europese defensie-industrie. Deze industrie kenmerkt zich op dit moment nog door beperkt grensoverschrijdend contact. Gelet op de concurrentie vanuit andere regio's buiten de EU en de kosten die gepaard gaan met innovatie is dit zijns inziens niet houdbaar. Om grensoverschrijdende banden te versterken acht hij het met name van belang dat de lidstaten spoedig tot een akkoord zouden komen over beide richtlijnen van het defensiepakket.

In een uitgebreide tafelronde gingen de lidstaten met name in op het belang van innovatie en de maatregelen die noodzakelijk zijn om «*carbon leakage*» tegen te gaan. Voor het versterken van innovatie wezen de lidstaten met name op het belang van de wederzijdse erkenning van risicokapitaalfondsen, zoals voorgesteld in de mededeling van de Commissie. Dit werd ook gezien als een belangrijke stap voor de versterking van de concurrentiekracht van het MKB. Ook werd door meerdere lidstaten gewezen op het belang van een Europees clusterbeleid. Zij gaven daarbij aan uit te zien naar de aangekondigde mededeling van de Commissie op dit gebied. Wat betreft het klimaat pakket gaf een aantal lidstaten aan dat een internationaal akkoord het voornaamste doel moest zijn. Dit vormt niet alleen de beste manier om klimaatverandering tegen te gaan, maar kan ook voorkomen dat er onacceptabele concurrentie nadelen ontstaan. Er was daarbij breed draagvlak voor het voorkomen van onacceptabele concurrentienadelen als gevolg van de herziening van de ETS-richtlijn. Voorkomen moest worden dat bepaalde industrieën als gevolg van de herziening uit de EU wegtrekken. Diverse lidstaten wezen daarbij op het belang om zo snel mogelijk duidelijkheid te scheppen over de maatregelen en de uitzonderingen daarop. Tot slot ging een aantal lidstaten ook in op de gevolgen van de hoge olieprijs voor met name mensen met lage inkomens en het MKB. Voor de lange termijn wezen de lidstaten op het belang van een grotere energie-efficiëntie. Meerdere lidstaten gaven aan hierover tijdens de volgende Raad nader van gedachte te willen wisselen.

Ten aanzien van het energie en klimaatpakket onderstreepte Nederland in haar interventie het belang om in eerste instantie te streven naar een internationaal akkoord. Voor het voorkomen van weglekeffecten van eventuele eenzijdige maatregelen achtte Nederland het van belang dat indirecte kosten, zoals verhoging van energieprijzen voor gebruikers, worden

meegenomen. Om te voorkomen dat de herziening van de ETS-richtlijn vertraging oploopt stelde Nederland voor om in de richtlijn alleen de criteria vast te leggen op basis waarvan industrieën in aanmerking komen voor uitzonderingen. De vaststelling van specifieke industrieën die voor uitzondering in aanmerking komen kan daarna plaatsvinden op basis van de analyse aan de hand deze criteria. In reactie op zorgen van andere lidstaten over de olieprijs gaf Nederland aan dat het verlagen van accijnzen niet de juiste weg is. De oplossing voor de stijging van olieprijs moet met name gezocht worden in afspraken met olieproducerende landen, zoals ook is besproken tijdens het Internationaal Energieforum in Rome van april jl.

Tweede strategische herziening Betere Regelgeving

Raadsconclusies

Het voorzitterschap gaf een beknopte terugkoppeling van de informele lunch met de heer Stoiber, voorzitter van de high level adviesgroep administratieve lasten. De heer Stoiber had tijdens deze lunch een toelichting gegeven op het werk van de adviesgroep. De Commissie, bij monde van Commissaris Verheugen, gaf vervolgens een toelichting op de tweede strategische herziening. Hij benadrukte dat *impact assessments* inmiddels een belangrijk onderdeel vormen bij de voorbereiding van nieuwe voorstellen. Op dit moment worden de richtlijnen voor *impact assessments* herzien. Wat betreft het actieprogramma administratieve lasten drong Commissaris Verheugen er bij de lidstaten op aan om plannen op te stellen teneinde ook op nationaal niveau de lasten met 25% te verminderen.

Diverse lidstaten, waaronder Nederland, benadrukten dat lastenverlichting niet teniet mag worden gedaan door het ontstaan van nieuwe lasten van nieuwe regelgeving. Een aantal lidstaten wees op het grote besparingspotentieel op de terreinen van statistiek en ondernemersrecht. Vervolgens pleitte enkele lidstaten, waaronder Nederland, voor een *impact assessment* ten aanzien van de interpretatieve mededeling van de Commissie voor overheidsopdrachten onder de drempelwaarden. Tenslotte wees een aantal lidstaten op de zogenaamde Verklaring van Praag. Deze verklaring is ondertekend door een aantal lidstaten, waaronder Nederland. In de verklaring wordt gepleit voor verdergaande samenwerking op het terrein van betere regelgeving, zoals een uitbreiding van het gebruik van *impact assessments* naar alle voorstellen van de Commissie en versterking van de *Impact Assessment Board*.

De Raad sprak tenslotte steun uit voor de tweede herziening betere regelgeving en nam raadsconclusies daarover aan.

Europese octrooi strategie

Gedachtewisseling

Het Sloveense voorzitterschap gaf een presentatie over de voortgang van de onderhandelingen over één uniform stelsel van octrooibeschermt (gemeenschapsoctrooi) en octrooirechtspraak (geschilbeslechting). Het voorzitterschap gaf aan dat voortgang is geboekt, maar dat het nog te vroeg is voor een uitgebreide discussie. Het voorzitterschap werkt aan een voorstel voor geschilbeslechting waarbij enerzijds de meeste principes van het *European Patent Litigation Agreement* (EPLA) worden overgenomen. EPLA is een model in wording dat geschilbeslechting beoogt met een aparte, gespecialiseerde hoog gekwalificeerde octrooi rechter. Anderzijds houdt het voorzitterschap rekening met lidstaten die hechten aan

nabijheid van rechtspraak door naast een centrale rechtsinstantie ook lokale rechtsinstanties te laten bestaan. In de discussie over het gemeenschapsoctrooi heeft het voorzitterschap het voorstel gedaan van machinevertalingen, waarbij met behulp van een computerprogramma automatisch kan worden vertaald in alle gemeenschapstalen. Het maken van humane vertalingen (niet per machine) kan dan worden beperkt tot die gevallen waarin een octrooi daadwerkelijk onderwerp van geschil is (minder dan 1% van alle verleende octrooien). Belangrijk is dat de machinevertaling slechts informatiedoeleinden dient, zodat geen discussie ontstaat over verschillende taalversies. De enige geldende (authentieke) tekst van een octrooi is de tekst in de taal waarin het is verleend.

Tijdens de gedachtewisseling spraken de meeste lidstaten, waaronder Nederland, steun uit voor de voortvarende en constructieve aanpak van het voorzitterschap. Alle lidstaten erkennen dat een doorbaak op het terrein van octrooibeschermining en geschilbeslechting van groot belang is voor de concurrentiepositie van het innovatieve bedrijfsleven in Europa. Uit de discussie bleek dat nog veel werk moet worden verricht, voordat de raad tot besluitvorming kan komen. Een aantal lidstaten gaf aan te hechten aan een octrooi in de eigen taal. Daarnaast hecht een aantal landen aan de nabijheid van de rechtspraak en het procederen in de eigen taal. Ook wezen er lidstaten op het belang van de rol van het Europese Hof van Justitie bij de geschilbeslechtingsregeling. Daarnaast benadrukte een aantal lidstaten, waaronder Nederland, dat de nieuwe geschilbeslechtingsregeling toegevoegde waarde moet hebben als het gaat om kwaliteit van de rechtspraak en rechtszekerheid. De lidstaten verschilden nog van mening of er een sterke koppeling moet worden gelegd tussen de dossiers gemeenschapsoctrooi en geschilbeslechting. Een aanzienlijk aantal lidstaten, waaronder Nederland, sprak de wens uit om tijdens het komende Frans voorzitterschap tot een oplossing te komen.

Nederland wees er in haar interventie tevens op dat bij de verdere onderhandelingen goed voor ogen moet worden gehouden dat het systeem in het leven wordt geroepen voor de gebruikers. Een uniform stelsel van octrooibeschermining en -rechtspraak kan alleen op steun van gebruikers rekenen als het een verbetering inhoudt van de bestaande systemen in termen van transparantie, kostenefficiëntie en snelheid. Met de inwerkingtreding van het zogenaamde Londen vertalingenprotocol is vooruitgang geboekt met het terugdringen van vertaalkosten van verleende Europese octrooien. Het is nu zaak om ook voor de handhaving van octrooien op een zo kort mogelijke termijn een oplossing te vinden, zodat sprake is van een hoge gekwalificeerde en gespecialiseerde en uniforme octrooirechtspraak. De octrooirechtspraak is nu nog verspreid over vele instanties, is niet eenduidig en te duur. Nederland gaf aan het positief te vinden dat in het voorstel van het Sloveense voorzitterschap veel elementen uit EPLA zijn overgenomen en is bereid hier constructief over mee te praten. Nederland steunde voorts het voorstel van het voorzitterschap dat uitgaat van machinevertalingen en gaf aan sterk te hechten aan voortgang op beide dossiers.

Gezamenlijk technologie initiatief brandstofcellen en waterstof

Aanname

Commissaris Potočnik onderstreepte de bijdrage die dit gezamenlijk technologie initiatief (JTI) kan hebben aan de oplossingen van het energie- en klimaatvraagstuk. Hij gaf aan zeer verheugd te zijn na de vier eerdere JTI's dat er zo snel tot een akkoord kon worden gekomen over dit JTI. De Raad nam de verordening zonder verdere discussie aan.

Beheer van intellectueel eigendom in kennisoverdracht

Raadsresolutie

Zowel de voorzitter als commissaris Potočnik legde de nadruk op de werking van dit charter in de praktijk. Universiteiten worstelen met de vertaling van nieuwe kennis naar de praktijk. Een intensievere samenwerking met universiteiten kan daaraan een belangrijke bijdrage leveren. Het charter kan daarvoor de nodige handvatten bieden. Commissaris Potočnik benadrukt het belang van de toepassing door lidstaten en stakeholders in de praktijk. Nadat één van de lidstaten nogmaals het vrijwillige karakter van de resolutie benadrukte werd de resolutie door de Raad aangenomen.

Regionale Aspecten Europese Onderzoeksinfrastructuur

Raadsconclusies

Het voorzitterschap gaf aan dat pan-Europese onderzoeksinfrastructuren van fundamenteel belang zijn voor de versterking van onderzoek in Europa. De conclusies onderstrepen de toenemende rol die regio's spelen in het tot stand komen van die infrastructuren. Commissaris Potočnik voegde daaraan toe het verdere invullen van rol van de regio's met name aan de lidstaten is. Zij spelen via de nationale roadmaps voor infrastructuur een belangrijke rol. Voor de financiering is een goede afstemming nodig tussen eventuele middelen uit het Kaderprogramma, nationale fondsen en de structuurfondsen. Naar aanleiding van zorgen die werden geuit onderstreepte Commissaris Potočnik dat de autonomie van lidstaten bij uitvoering van de Structuurfondsen behouden blijft. Zoals in de conclusies ook al benadrukt bevestigde hij dat er binnen de Commissie hard gewerkt wordt aan een goede afstemming tussen de regimes voor het Kaderprogramma en Structuurfondsen.

Gezinsvriendelijke wetenschappelijke loopbanen

Raadsconclusies

Het voorzitterschap onderstreepte in een korte inleiding het belang van gezinsvriendelijke loopbanen voor de toekomst van de Europese Onderzoeksruimte. Commissaris Potočnik achtte het met name van belang dat belemmeringen voor vrouwelijke onderzoekers, zoals negatieve consequenties van een loopbaanonderbreking, worden weggenomen. Enkele lidstaten benadrukten dat er gekeken dient te worden naar alle onderzoekers en niet alleen naar vrouwen. Ondersteuning voor mannen voor het combineren van gezinsleven en wetenschappelijke loopbanen draagt immers eveneens bij aan een grotere deelname van vrouwen in de wetenschap.

Europese Onderzoeksruimte

Raadsconclusies

Commissaris Potočnik wees in zijn inleiding op het belang om het momentum te bewaren, en op de gezamenlijke verantwoordelijkheid van Commissie en lidstaten bij de implementatie. Deze conclusies dragen daaraan bij doordat ze de basis leggen voor meer politieke sturing op ministersniveau, door de afspraak dat voor eind 2008 een gezamenlijke visie zal worden geformuleerd, door de voortgang van de realisering hiervan beter te bewaken en tenslotte de stakeholders optimaal te betrekken. De Commissaris riep de lidstaten op ook aan te geven hoe zij

invulling denken te geven aan de vijf initiatieven die de Commissie heeft gelanceerd om de Europese onderzoeksruimte (ERA) vorm te geven.

De lidstaten onderstreepten het belang van de Europese onderzoeksruimte. Voor het behalen van de Lissabon-doelstellingen is de onderzoeksruimte essentieel. Daarbij werd met name gewezen op de relatie tussen de Europese initiatieven en de nationale lidstaten. Veel lidstaten wezen op de noodzaak om het bedrijfsleven te betrekken bij de verdere ontwikkeling van de Europese onderzoeksruimte. Ook werd een verwezen naar de vijf voorstellen die de Commissie heeft aangekondigd ter versterking van de ERA, zoals een juridisch kader voor Europese onderzoeksinfrastructuren, mobiliteit van onderzoekers en gezamenlijke programmering. Voor de aansturing van de ERA werd door veel lidstaten benadrukt dat hiervoor geen zware en ingewikkelde structuren moeten worden opgetuigd. Bestaande structuren dienen optimaal te worden benut. Door enkele lidstaten werd daarnaast verwezen naar het belang van goed onderwijs en daarmee de samenhang tussen de ERA en de hoger onderwijs ruimte. Ook werd door enkele lidstaten gewezen op het belang van een goede internationale samenwerking. Lidstaten zouden bereid moeten zijn hun beleid richting derde landen beter op elkaar af te stemmen.

In het kader van afstemming van nationale initiatieven wees Nederland erop dat de Commissie tijdig zou moeten komen met de twee artikelen 169-initiatieven die in KP7 zijn aangekondigd. Nederland hecht in het bijzonder aan een voorstel voor metrologie. Nederland acht het bij de verdere ontwikkeling van de onderzoeksruimte van belang dat de ervaringen met de, veelal recent gestarte, initiatieven zoals JTI's en de Europese Research Council mee worden genomen. In de toekomstvisie zou met name aandacht moeten worden besteed aan de belangrijke maatschappelijke vragen op Europees of mondiaal niveau, de rol van de industrie, de versterking van het fundamentele onderzoek, de Europese onderzoeksfaciliteiten en de loopbanen van onderzoekers. Tevens wees Nederland, net als een aantal andere lidstaten op het belang om de governance eenvoudig te houden en overlap met de rapportage van lidstaten in Lissabon-cyclus te voorkomen.

In zijn slotbetoog gaf Commissaris Potočnik aan zich aangemoedigd te voelen door het commitment van de lidstaten, die in hun interventies aangaven veel energie te willen steken in de hervormingen van hun onderzoeksbeleid. Hij was verheugd over de gemeenschappelijke verklaring van de drie inkomende Voorzitterschappen, die daarin aangaven het Ljubljana proces volledig te zullen ondersteunen, in dialoog met de belanghebbenden in het Europese onderzoekslandschap. De Commissaris onderschreef de pleidooien voor de betrokkenheid van de industrie en het belang om voor de governance zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande structuren.

Diversen – Herziening speelgoedrichtlijn

De Commissie informeerde de Raad over het voorstel voor de herziening van de Europese richtlijn betreffende de veiligheid van speelgoed ((Kamerstuk 2007–2008, 22 112, nr. 623). Gezien de kwetsbaarheid van de doelgroep is een specifieke nader invulling van REACH voor deze producten gewenst. Hij benadrukte het belang om te zorgen dat regels goed worden toegepast, er transparantie is in de keten en het markttoezicht wordt versterkt.

Diversen – Mededeling betere loopbanen en meer mobiliteit

Commissaris Potočnik lichtte kort de net voor de Raad gepresenteerde mededeling toe. De aanleidingen voor de mededeling zijn het relatief grote vertrek van onderzoekers uit de wetenschap in de EU en de vergrijzing. Er zijn daarom dringend hervormingen nodig op nationaal niveau en een meer gecoördineerde uitvoering van nationaal beleid gericht op menselijk kapitaal in wetenschap en technologie. Hij riep de lidstaten op om te beginnen met het opstellen van nationale actieplannen voor begin 2009, zoals aangegeven in de mededeling.

Diversen – Informele Raad voor Concurrentievermogen van 14–16 april, Brdo

Voorzitterschap gaf een korte terugkoppeling van de bespreking tijdens het Industriedeel van de informele Raad van Concurrentievermogen van 14–16 april te Brdo. Tijdens deze Raad is gesproken over het actieplan duurzame industrie en de Small Business Act.

Diversen – Artikel 169-initiatieven Ambient Assisted Living én Eurostars

Het Voorzitterschap informeerde de raad over de artikel 169-initiatieven Ambient Assisted Living (AAL) en Eurostars. Het Europees Parlement heeft inmiddels plenair ingestemd met deze aanpak. Tijdens één van de Raden in juni zullen deze voorstellen worden aangenomen.

Diversen – Code of Conduct nanotechnologie en -onderzoek

Commissaris Potočnik informeerde de Raad over de vrijwillige aanbeveling. De Commissie zal elke twee jaar het gebruik van de Aanbeveling evalueren. Een aantal lidstaten gaf aan er belang aan te hechten dat deze aanbeveling in de raad voor Concurrentievermogen zou worden besproken.

Diversen – Implementatie van de Dienstenrichtlijn

De Commissie gaf een korte toelichting op de stand van zaken van de implementatie van de dienstenrichtlijn. Commissaris McCreevy benadrukte dat de lidstaten de juridische verplichting hebben tijdig en juist de richtlijn te implementeren. Zo moet er voldoende capaciteit en aandacht zijn voor het tot stand brengen van elektronische procedures. Ook moet het Eén-loket, waar dienstverleners elektronisch procedures met bevoegde instanties afwikkelen, zijn uitgetest voordat het in 2009 gaat functioneren.

Diversen – CO₂ uitstoot personenauto's

Het voorzitterschap gaf een korte toelichting op de stand van zaken van de onderhandelingen over het Commissievoorstel voor de reductie van CO₂-emissies door personenauto's (TK 22 112 nr. 609, Fiche 3). Hoewel het voortouw bij de Milieuraad ligt, heeft de Raad voor Concurrentievermogen verzocht om regelmatig op de hoogte te worden gehouden. Dit heeft te maken met de mogelijke gevolgen voor de Europese economie, in het bijzonder voor de auto-industrie en toeleverende bedrijven. Vervolgens wees de Commissie, bij monde van Commissaris McCreevy, kort op het belang van dit voorstel voor de klimaatdoelstellingen. Hij bracht daarbij de voorgestelde doelen en criteria in herinnering. Er is nog geen sprake van een langere termijn doelstelling. Wel verwees Commissaris

McCreevy naar de herziening in 2010, en noemt een mogelijke doelstelling van 95 gr/km in 2020.

Diversen – Onderhandelingen Structuurfondsen 2007–2013

Commissaris Hubner presenteerde de uitkomsten van de onderhandelingen over structuurfondsen 2007–2013. Er is duidelijk sprake van een grotere focus van de inzet van middelen, 65% van de middelen zijn gereserveerd voor behalen van de Lissabon-doelstellingen. Dit gaf aan dat de bevordering van innovatie in het hart van het regionale beleid is gekomen.

Diversen – OHIM

Portugal vroeg aandacht voor de financiële positie van het gemeenschapsmerkenbureau OHIM (EU agentschap *Office for Harmonisation in the Internal Market*). Dit agentschap is belast met de verlening van communautaire merken en tekeningen of modellen. Voor het deponeren, inschrijven en verlengen van een merk of model is de aanvrager een tarief verschuldigd. Het OHIM is dermate succesvol dat het grote overschotten op de begroting heeft. In de Raad voor Concurrentievermogen van mei 2007 werd daarom afgesproken, dat met het oog op de financiële overschotten van de OHIM de tarieven voor merkenrechten worden verlaagd. Verder werd afgesproken dat een studie zal worden verricht naar de effecten van het Europese stelsel op nationale merkenrechtssystemen. Tot op heden is daar nog geen uitvoering aan gegeven. Het voorzitterschap had geen discussie over dit punt voorzien. Een aantal lidstaten wezen echter op de mogelijk nadelige gevolgen van de verlaging van de tarieven voor de nationale merkenbureaus. Diverse lidstaten, waaronder Nederland, benadrukten juist het belang van spoedige verlaging van de tarieven.

Diversen – Olieprijzen

Portugal ging nogmaals in op de gevolgen van de olieprijs voor lagere inkomens en het MKB. Aangezien dit ook al bij de conclusies over concurrentievermogen en innovatie was besproken leidde dit niet meer tot verdere discussie.

Diversen – Trans-Atlantische economische raad

Commissaris Verheugen informeerde de Raad over de stand van zaken in de trans-Atlantische economische raad. Hij gaf aan dat hij ook in toekomst de Raad van Concurrentievermogen op de hoogte zal houden van verdere voortgang.

Diversen – Permanente partnerschapraad EU – Rusland over R&D.

Commissaris Potočnik informeerde de Raad over de stand van zaken in de partnerschapraad EU-Rusland. In 2009 lopen de huidige samenwerkingsovereenkomsten af. Rusland is momenteel de grootste derde land gebruiker van het EU Kaderprogramma.